

אהבה. הלכות תפלה פ"ד

צריכיהו עשה חפלתו קצת דא"ל אכל כולו מודו דלכתחלה תרומתו בעין :
 חסידים הראשונים וכו'. ברייתא פרק אין עומדין (דף ל"ב) :
 י"ז שבור אל יתפלל וכו'. פרק הדור מירמל דברה בר הונא (עירובין ס"ד) :
 איזהו שבור וכו'. מירמל [שם ס"ד] ומ"ש דברציעות מיקרי שתי הכי משמע
 הסם [ע"ב] כההוא פירקא :

יח וכן אין עומדין וכו' עד הלכות פסוקות.
 ברייתא ריש פרק אין עומדין (דף ל"א) :
 יט תפלות הפרקים וכו'. בסוף ר"ה
 (דף ל"ה) א"ר אלעזר לעולם
 יסדר אדם תפלתו ואח"כ יתפלל ומפרש הסם
 הגמרא דהיינו דוקא תפלה שהיא משלמים יום
 לשלמים יום וסובר רבינו דהיינו ציוס שלמים
 ליום שהתפלל בו :
 כתב הטור אחר שהביא דברי רבינו וא"ל
 ז"ל כתב של פרקים הוא משלמים יום
 ואילך ולפי זה ר"ח אין צריך. ולי נראה שם
 שהר"ה חולק עם רבינו אינו מוכרח דהא
 איכא לפרושי דמשלמים יום ואילך דקאמר
 היינו כשחזר להתפלל ציוס שלמים שלמים
 וזהו מ"מ ל"ח :

וכתב ה"ר מנוח ודוקא כשקורא ע"פ אכל
 בשבתובה לפניו לא וצ"ע עכ"ל. ונראה
 דאפילו בשבתובה לפניו צריך להסדיר כדי
 שיהא שגורה בפיו בזריזות :
 היה מהלך במקום סכנה וכו'. פרק תפלת
 השחר (כ"ט ב'). ח"ר המהלך במקום
 גדודי חיות ולסטים מתפלל תפלה קצרה
 ואפילו הסם תנאי אי זו היא תפלה קצרה
 ואמר רב הונא הלכה כאחרים שאומרים שהיא

פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה והטוב בעיניך עשה ברוך אתה יי' שומע תפלה. ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך
 ואם יכול לעמוד עומד וכשהוא מגיע לישוב ותתקרב דעתו חוזר ומתפלל תפלה בתקנתה תשעה עשר ברכות :

פרק חמישי

א שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן. ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין
 מעכבין. ואלו הן. עמידה. ונוכח המקדש. ותקון הגוף. ותקון המלבושים. ותקון המקום. והשווית
 הקול. והכריעה. והשתחויה : ב יעמידה כיצד אין מתפלל אלא מעומד. [א] היה יושב בספינה או בעגלה אם יכול
 לעמוד יעמוד. ואם לאו ישב במקומו ויתפלל. חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שיכול לבוין [ב] את דעתו. וכן
 הצמא והרעב הרי הן בכלל חולים אם יש בו יכולת לבוין את דעתו יתפלל ואם לאו אל יתפלל עד שיאכל וישתה. היה
 רוכב על הבהמה אף על פי שיש לו מי שיאחז [ג] בהמתו לא ירד אלא ישב במקומו ויתפלל כדי שתהא דעתו מיושבת
 עליו

א כמ"ג לאין י"ט טור א"ח ס' ט"ז : ב טור ס' ט"ג כמ"ג שם : ג כמ"ג עשין י"ט טור א"ח ס' ק"י : ד טור ס' ט"ד כמ"ג שם :

לחם משנה

מאי איכא בין הבינו לתפלה קצרה :
 פ"ה א שמנה דברים וכו' ואם היה דחוק וכו'. לכאורה משמע דכל הי דלמעלה הוא
 לעיכובא והשתא בל למנות שמנה דהוה לכתחלה וקשה דהרי גיהוק
 ופיהוק ועיטוש שהזכיר למעלה לא הוה לעיכובא אלא הרי זה מגונה קאמר וא"כ לא
 היה לו למנותם למעלה אלא בכלל שמנה אלו. וי"ל דגיהוק ופיהוק משום דזיקת
 הגוף הוא וזדיקת הגוף עיקרו לעיכובא וכגון אם היה צריך לנקצו דתפלתו
 תועבה לכך מנה גיהוק ופיהוק גבי הני דשאר זדיקת הגוף אף על גב דלינו
 לעיכובא :

ב היה יושב בספינה וכו' נוסגיא דפ' תפלת השחר (דף ל') דהשכים לישב בקרון
 ובספינה דאמר שם מר סבר תפלה מעומד עדיף משמע כדברי רבינו ז"ל
 דאין צריך לישב : היה רוכב על החמור וכו'. במשנה שם (דף כ"ח) היה רוכב ע"ג
 בהמה ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את
 פניו יכוין לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדה יכוין לבו כנגד
 בית קדשי הקדשים ע"כ. ושם בברייתא (דף ל'). חנו רבנן היה רוכב על החמור והגיע
 זמן תפלה וכו' רבי אומר בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל עד כאן :
 היה

הנהגות מיימוניות
 * [לשון הטור צריך להתפלל אפילו אם עבר זמן התפלה דחשיב כשונג א"ח סימן נ"ח] :
 [ג] אמר רב הונא הלכה כאחרים ודלא כר' אליעזר ודלא כר' יוסי דאמרי בע"א ע"כ :
 [ד] הנה ר' יהודה פסק בתוספות דק"ל ברב ששת דאמר ומתפלל תפלת הדרך אפילו בחלק
 דאיהו לא עבר כרב חסדא אלא בלאו הכי היה לו לעמוד להמתין כדאמר לשמיעה מהות טוב
 אל תקרי רע וח"ר יוסף פסק כרב חסדא וכן בה"ג וז"ל כד נפיק ומסני עד פרסא ליצלי דקא
 מיסק ואומר י"ר בו וכן פסק בס"ה וכן ראיתי מורי רבינו עושה ע"כ : [ז] רש"י היה נוהג
 שלא להתפלל בשעת חולי אלא ק"ש בלבד קרא ע"כ : [ח] תפלת השחר אמר רב ואיתיבא
 ריב"ל הלכה כרבי ודלא כנאם דברייתא דאמר יש לו אוהו חמורו ירד וכן פסקו התוספות
 ודלא כפירוש הר"ר יוסף שפירש דרבי איירי במקום סכנה ונראה לרבי אביה דלא שניא ביחיד ולא שניא בעשרה ע"כ :

יוסף דאמרי תרומתו כל שאינו יכול לחדש וכו' ולא פסק רבינו הכי משום דאמר שם
 ח"ר זיכא אלא יכלול לחדשי זה מילתא ומסתפינא דילמא מסרידנא :
 חסידים הראשונים וכו' ריש פ' אין עומדין (דף ל"ב) ולדידן צריך לשהות מעט כמ"ש רבינו
 ז"ל דכיון שהם היו שוהים שעה אחת די לנו שלמוד מהם לזמן מועט :
 יז שבור אל יתפלל וכו'. זה מבורר בעירובין פרק הדור מירמל (דף ס"ד). ומ"ש אע"פ כן
 הואיל ושתה רביעית יין וכו'. שם אמר רב יהודה אמר שמואל שמה רביעית
 יין אל יורה והזכרה בתוספתא גירסא אחרת שהיא אל יתפלל ונראה שזו גירסתו של
 רבינו ז"ל :

יח וכן אין עומדין וכו'. משנה ריש פרק אין עומדין ושם ברייתא (דף ל"א) אין עומדין
 לא מתוך דין ולא מתוך הלכה אלא מתוך הלכה פסוקה :
 יט תפלות הפרקים כגון תפלת מוסף ראש חדש וכו'. מ"ש רבינו שצריך להסדיר
 תפלתו יאל לו ממ"ש בראש השנה בסוף מכילתין (דף ל"ה) שאני רב
 יהודה כיון דמתלמין יומין לתלמין יומין מללי כפרקים דמי. ועיין בב"ט ע"ח סימן ק"י :
 היה מהלך במקום סכנה וכו'. ב' תפלת השחר (דף כ"ט) חנו רבנן המהלך במקום
 גדודי חיות ולסטים מתפלל תפלה קצרה וכו' : ומתפלל אותה וכו'. שם (דף ל')

מגדל עז

שתוי אל יתפלל וכו' עד יינו מעליו. פרק הדור (דף ס"ד) : וכן אין עומדין וכו' עד כגון הלכות
 פסוקות. אין עומדין שם (דף ל"ה) : תפלות הפרקים וכו' עד כדי שלא יכשל בה. סוף ר"ה :
 היה מהלך עד כוף הפרק. פרק תפלת השחר (דף כ"ט) :
 פ"ה שמנה דברים עד והשתחויה. כל אחד נפרט לפנינו וזכר דבר כזה בעזרת האל :
 עמידה כולל וכו' עד שואל וישתה. פ' ואלו נאמריין (ק"ח) ובידשמי דברכות :
 היה רוכב על וכו' עד כנגד השכינה ויתפלל. פרק תפלת השחר (דף כ"ח) :

אנשי המקום וכו' כלומר לאסוקי כל בני הערב שעומדים לפני הגדולים ברגלים מגולות שחוטם יכולים להתפלל בין ברגלים מגולות בין במכסות וכו' למקומות שרוב העולם מכסים בגליהם ואין מקפידים בשעומדין לפני הגדולים אף עומדין ברגלים מגולות או מכסות דלענין תפלה נמי אין קפידא. ולשון רבינו מוכיח שאין קפידא לתפלה אלא במקום שמקפידים שלא לעמוד לפני גדולים ברגלים

מגולות וכחצו בהנהגת דאמרינן בהגיגה (דף י"ג:) לאו אורח ארעא לגלויי כרעיה קמי מאריה: ומ"ש ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראש מגולה:

ובכל מקום לא יאחז וכו'. פרק מי שמתו ברכות (דף כ"ג ב') מ"ר לא יאחז אדם תפילין בידו וכו' וכו' צורעו ויחלל אחר שמואל סבין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן ובסוף לולב הגזול (סוכה מ"א:) א"ל מר בר ר' אמימר לרב אשי אבא מגלי ולולב בידו ולאחזיה מהא דתניא לא יאחז אדם תפילין וכו' ושייחוס לאו מזהו הוא וטריד הכא מזהו הוא ולא טריד כלומר אינו עושה מזהו בתפסתו בידו ולא טריד וזהו דעת רש"י ז"ל ונראה שהוא ג"כ דעת הר"ן ז"ל דדוקא בזהו אסרינן משום דטריד שמה יכול הסבין ויזיק ושמה תפול הקערה ותשבר או יפסדו האוכלין שבתוכה והכרחי שמה יכול ויעקף והמעות שמה יתפזרו אצל דברים שאין בהם הפסד מותר לתפוסן בידו ולולב נמי אי לאו חציבותא דמזהו איכא למימר דטריד דילמא יכול ויפסל: ובתב"ה"ר יונה ז"ל ד"מ דשום דבר אין לו לתפוס בידו והני דנקט לאו דוקא אלא לאורחא דמילתא בעלמא נקטיננהו: היה משוי על ראשו וכו'. ברייתא במציעה פרק המקבל (דף ק"ה:) בלשון הזה:

דרך כל החכמים וכו'. הכי משמע פ"ק דשבת (דף י')

ו יעמוד במקום נמוך. פ"ק דברכות (דף י' ע"ב) א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך שנאמר ממעמקים קראתי ה': ויהויר פניו לכוכל. דאמרינן בפ"ק דברכות (שם) מנין שלא יהא דבר חוץ בינו ובין הקיר שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר:

ונריך

ג היה עומד בח"ל וכו' עד ויתפלל. ברייתא שם אלא שבגירסאות שלנו כתוב היה עומד בח"ל יכוין לבו כנגד ארץ ישראל ומפרש רבינו דיוקין לבו היינו פניו דאי לא היינו דין הסומא ומי שאינו יכול לכוין הרוחות. ובפסקי הרא"ש ז"ל אין כתוב לבו אלא יכוין כנגד א"י והיא הגירסא הנכונה:

ודע שה"ר יונה ז"ל מפרש דכי תני יכוין כנגד א"י לא כנגד א"י בלבד אלא כנגד א"י וירושלים וכנגד בית המקדש וכנגד בית קדשי הקדשים וכשהוא צירוף א"י לכוין כנגד ירושלים כשרי עומד בחוכה אלא כנגד בהמ"ק וכנגד בית קדשי הקדשים: ד תיקון הגוף כ"ז וכו' לריך דברכות (דף י'): רגליו וכו'. פ"ק דברכות (דף י'): א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י המתפלל לריך שיכוין את רגליו שנאמר ורגליה רגל ישרה. ופירש"י ורגליה רגל ישרה נראה כרגל אחת וכוין שהאדם עומד לפני קונו לריך שיכוין רגליו ויסמכם בעינין שידמו אחת כמו מלאכי השמים:

ונותן עיניו למטה וכו'. ביבמות פרק מלות חליה (דף ק"ה ב') א"ר יוסי שמשאל ברכי יוסי בשם אביו המתפלל לריך שיכוין עיניו למטה ולבו למעלה:

ומניח ידיו כפוחין וכו'. פ"ק דשבת (דף י') רבא שרי גלימיה ופכר ידיה ומלי אחר כעבדא קמי מאריה אחר רב אשי חזינא לרב כהנא כי איתא לערא בעלמא שרי גלימיה ופכר ידיה ומלי אחר כעבדא קמי מאריה וכו' איכא שלמא בעלמא לביש ומתכסי ומתעטף אחר הכון לקראת אלהיך ישראל. ופכר ידיה שחובק ידיו ומסתמא היא הימנית על השמאלית ולא היה מפליג רב כהנא בין לערא לשלמא אלא לביש ומכסי אצל לעולם פכר ידיה. ומ"ש ולא יניח ידיו על סנטרו כך היא גירסת הרי"ף ופי' הערוך סנטרו נדו:

ה תקון המלבושים. גלגל ממאי דהוה עביר רב כהנא כמו שכתבתי בסמוך. אמרינן נמי הסם רבה בר רב הונא רמי פוזמקי ומלי כלומר היה נוסף אפסולות חסודים ברגליו אחר הכון לקראת אלהיך ישראל ומדרכי פוזמקי אלא שם להתפלל ברגלים מגולות. וכח רבינו און דרך

עליו: ג ינבח המקדש כיצד היה עומד בחוצה לארץ מחזיר פניו נבח ארץ ישראל ומתפלל. היה עומד בארץ מכויין את פניו כנגד ירושלים. היה עומד בירושלים מכויין פניו כנגד המקדש. היה עומד במקדש מכויין פניו כנגד בית קדש הקדשים. סומא ומי שלא יכול לכוין את הרוחות* והמהלך בספינה יכוין את לבו כנגד השכינה ויתפלל: ד תיקון הגוף כ"ז וכו' לריך דברכות (דף י'): א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י המתפלל לריך שיכוין את רגליו שנאמר ורגליה רגל ישרה. ופירש"י ורגליה רגל ישרה נראה כרגל אחת וכוין שהאדם עומד לפני קונו לריך שיכוין רגליו ויסמכם בעינין שידמו אחת כמו מלאכי השמים:

א עור שם כמ"ג שם: ב עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ג עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ד עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ה עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ו עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ז עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ח עור סי' ז"ה כמ"ג שם: ט עור סי' ז"ה כמ"ג שם: י עור סי' ז"ה כמ"ג שם:

לחם משנה

ז"ל דרשה זו שהיא פשוטה בפסוק: ובכל מקום לא יאחז תפילין בידו וכו' צורעו ויחלל אחר שמואל סבין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן ובסוף לולב הגזול (סוכה מ"א:) א"ל מר בר ר' אמימר לרב אשי אבא מגלי ולולב בידו ולאחזיה מהא דתניא לא יאחז אדם תפילין וכו' ושייחוס לאו מזהו הוא וטריד הכא מזהו הוא ולא טריד כלומר אינו עושה מזהו בתפסתו בידו ולא טריד וזהו דעת רש"י ז"ל ונראה שהוא ג"כ דעת הר"ן ז"ל דדוקא בזהו אסרינן משום דטריד שמה יכול הסבין ויזיק ושמה תפול הקערה ותשבר או יפסדו האוכלין שבתוכה והכרחי שמה יכול ויעקף והמעות שמה יתפזרו אצל דברים שאין בהם הפסד מותר לתפוסן בידו ולולב נמי אי לאו חציבותא דמזהו איכא למימר דטריד דילמא יכול ויפסל: ובתב"ה"ר יונה ז"ל ד"מ דשום דבר אין לו לתפוס בידו והני דנקט לאו דוקא אלא לאורחא דמילתא בעלמא נקטיננהו: היה משוי על ראשו וכו'. ברייתא במציעה פרק המקבל (דף ק"ה:) בלשון הזה:

דרך כל החכמים וכו'. הכי משמע פ"ק דשבת (דף י')

ו יעמוד במקום נמוך. פ"ק דברכות (דף י' ע"ב) א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך שנאמר ממעמקים קראתי ה': ויהויר פניו לכוכל. דאמרינן בפ"ק דברכות (שם) מנין שלא יהא דבר חוץ בינו ובין הקיר שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר:

ז"ל דרשה זו שהיא פשוטה בפסוק: ובכל מקום לא יאחז תפילין בידו וכו' צורעו ויחלל אחר שמואל סבין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן ובסוף לולב הגזול (סוכה מ"א:) א"ל מר בר ר' אמימר לרב אשי אבא מגלי ולולב בידו ולאחזיה מהא דתניא לא יאחז אדם תפילין וכו' ושייחוס לאו מזהו הוא וטריד הכא מזהו הוא ולא טריד כלומר אינו עושה מזהו בתפסתו בידו ולא טריד וזהו דעת רש"י ז"ל ונראה שהוא ג"כ דעת הר"ן ז"ל דדוקא בזהו אסרינן משום דטריד שמה יכול הסבין ויזיק ושמה תפול הקערה ותשבר או יפסדו האוכלין שבתוכה והכרחי שמה יכול ויעקף והמעות שמה יתפזרו אצל דברים שאין בהם הפסד מותר לתפוסן בידו ולולב נמי אי לאו חציבותא דמזהו איכא למימר דטריד דילמא יכול ויפסל: ובתב"ה"ר יונה ז"ל ד"מ דשום דבר אין לו לתפוס בידו והני דנקט לאו דוקא אלא לאורחא דמילתא בעלמא נקטיננהו: היה משוי על ראשו וכו'. ברייתא במציעה פרק המקבל (דף ק"ה:) בלשון הזה:

דרך כל החכמים וכו'. הכי משמע פ"ק דשבת (דף י')

ו יעמוד במקום נמוך. פ"ק דברכות (דף י' ע"ב) א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך שנאמר ממעמקים קראתי ה': ויהויר פניו לכוכל. דאמרינן בפ"ק דברכות (שם) מנין שלא יהא דבר חוץ בינו ובין הקיר שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר:

ז"ל דרשה זו שהיא פשוטה בפסוק: ובכל מקום לא יאחז תפילין בידו וכו' צורעו ויחלל אחר שמואל סבין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן ובסוף לולב הגזול (סוכה מ"א:) א"ל מר בר ר' אמימר לרב אשי אבא מגלי ולולב בידו ולאחזיה מהא דתניא לא יאחז אדם תפילין וכו' ושייחוס לאו מזהו הוא וטריד הכא מזהו הוא ולא טריד כלומר אינו עושה מזהו בתפסתו בידו ולא טריד וזהו דעת רש"י ז"ל ונראה שהוא ג"כ דעת הר"ן ז"ל דדוקא בזהו אסרינן משום דטריד שמה יכול הסבין ויזיק ושמה תפול הקערה ותשבר או יפסדו האוכלין שבתוכה והכרחי שמה יכול ויעקף והמעות שמה יתפזרו אצל דברים שאין בהם הפסד מותר לתפוסן בידו ולולב נמי אי לאו חציבותא דמזהו איכא למימר דטריד דילמא יכול ויפסל: ובתב"ה"ר יונה ז"ל ד"מ דשום דבר אין לו לתפוס בידו והני דנקט לאו דוקא אלא לאורחא דמילתא בעלמא נקטיננהו: היה משוי על ראשו וכו'. ברייתא במציעה פרק המקבל (דף ק"ה:) בלשון הזה:

דרך כל החכמים וכו'. הכי משמע פ"ק דשבת (דף י')

ג היה עומד בח"ל וכו' עד ויתפלל. ברייתא שם אלא שבגירסאות שלנו כתוב היה עומד בח"ל יכוין לבו כנגד ארץ ישראל ומפרש רבינו דיוקין לבו היינו פניו דאי לא היינו דין הסומא ומי שאינו יכול לכוין הרוחות. ובפסקי הרא"ש ז"ל אין כתוב לבו אלא יכוין כנגד א"י והיא הגירסא הנכונה:

ד תיקון הגוף וכו' לריך דברכות (דף י'): רגליו וכו'. פ"ק דברכות (דף י'): א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י המתפלל לריך שיכוין את רגליו שנאמר ורגליה רגל ישרה. ופירש"י ורגליה רגל ישרה נראה כרגל אחת וכוין שהאדם עומד לפני קונו לריך שיכוין רגליו ויסמכם בעינין שידמו אחת כמו מלאכי השמים:

ה תקון המלבושים וכו'. בפרק קמא דברכות (דף י')

א [כתב הסורא אם היה הולך ברגליו מתפלל דרך הלכות אף אם אין פניו כנגד ירושלים כי אם יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו אחר דרכו ויפסד לבו ולא יוכל לכוין ויש מחמירין לעמוד באבות ע"כ: ד] פרק אין דורשין שנא' ורגליה רגל ישרה ע"כ: [ה] בפרק מצות אליציה נותן עיניו למטה ולבו למעלה ע"כ: [ו] פ"ק דשבת רבה שרי גליטיה ופכר ידיה ופזלי אחר כעבדא קמי מריה: [ז] ולא יהא נשען ונמסך לשום דבר ק"ו ממחרתם כדמפרש לקמן פ"ב ע"כ: [ח] ואפילו אם היה לבוש מכנסים דהשתא אין לבו רואה את העורה כמ"מ אסור ויחזור חנור משום הכין הר"מ ע"כ: [ט] וכן אסור לילך לבית הכנסת בלא מנעלים דאמרינן בהגיגה לאו אורח ארעא לגלויי כרעיה קמיה רביה ע"כ:

אהבה. הלכות תפלה פ"ה

וצריך לפתוח חלונות וכו'. מימרה דר' חייא בר אבא פרק אין עומדין (דף ל"ה):
וכתב ה"ר מנוח בגמרא לא אשכחן אלא בבית שיש בו חלונות אבל כיון דמייתי ליה מכיון
פתיחן ליה משמע שצריך להיות כנגד ירושלים: וכתב רבינו בחשבון שצחי כנסיות
ומקומות המיוחדים לתפלת הצבור אין להצריך בהם חלונות ומ"ש אל יתפלל אלא בבית שיש
בו חלונות היינו ביחוד המתפלל בביתו כמו
שהיה עושה דניאל:

וקובע מקום לתפלתו חמדי. פ"ק דברכות
(דף ו' ב') א"ר חלבו אמר רב הונא
הקובע מקום לתפלתו אלאי אברהם יהיה
עצמו: וכתב הר"ם ז"ל דלא צרי לומר
שהיה רגיל להתפלל בזה"כ אחת אבל אם
מתפלל באחד משני מקומות שפיר דמי
דאמרין בירושלמי כי תפלת השחר צריך לייחד לו
מקום בזה"כ וכ"כ ההגהות. וה"ר יונה ז"ל
כתב דלא יאחר הכי במקומות צ"ה דכיון
דכולה מקום תפלה אין להקפיד אם יושב
פעמים בזוית זו ופעמים בזוית זו אלא ר"ל
שקובע מקום לתפלתו בביתו שלפעמים אינו
יכול ללכת לבה"כ ומתפלל בביתו מיוחד מקום
לכך וככתב דהכי משמע בירושלמי:

ואין מתפלל בחורבה. נראה דהיינו מדאמרין
ב"ר ברכות (דף ג'). דא"ל אליהו ל"ר
שנכנס לחורבה להתפלל היה לו להתפלל בדרך
ואמרין דש"מ אין נכנסין לחורבה ואע"ג דמשמע
הסם דאין נכנסין לחורבה אפילו שלא
בשעת תפלה מ"מ כיון דלגבי תפלה אמרה
אליהו כחזה רבינו לענין תפלה:

ולא אחורי בית הכנסת וכו'. שם (ו' ע"ב)
אמר רב הונא כל המתפלל אחורי צ"ה
נקרא רשע שנאמר סביב רשעים יתהלכון
אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפי' לבה"כ
אבל מהדר אפי' לבה"כ לית לן בה ופירש"י
כל פתחי צ"ה היו במזרח והכי תיבא בתוספתא
דמגלה משני מקדש ומשכן פיהם למערב
ואחוריהם למזרח והמתפלל אחורי צ"ה ואינו
מחזיר פניו לבית הכנסת נראה כעובר צמי
שהצבור מתפללין לפניו, כלומר ואחורי בית
הכנסת קורא ה"ל שאין שם פתחים והחוס'
פירשו דהיפך שאחורי צ"ה היינו ה"ל שהפתחים
פתוחים בו וה"ר יונה כתב ליישב מה שקשה
לכל אחד מהפירושים:

ואסור ליטב וכו'. בפרק אין עומדין (דף
ל"א ב') אמר ריב"ל אסור ליטב בתוך
ד' אמות של תפלה. וכתב ה"ר יונה בשם
הגאונים דה"ל כשאינו קורא ק"ש או פסוקים
אחרים אבל אם קורא שם דבר אין צריך
כלום וכ"כ ההגהות: או לעבור וכו'. בפרק

לכותל. וצריך לפתוח חלונות או פתחים כנגד ירושלים
כדי להתפלל כנגדן שנאמר וכיון פתיחן ליה בעיליתיה
וגו'. וזו וקובע מקום לתפלתו תמיד. ואין מתפלל
בחורבה ולא [א] אחורי בית הכנסת אלא אם כן החזיר
פניו לבית הכנסת. ואסור לישב בצד העמוד בתפלה
[א] או לעבור לפניו עד שירחק ממנו ארבע אמות:
ז לא * יעמוד במקום גבוה
שלשה טפחים או יותר ויתפלל.

ולא על גבי מטה ולא על גבי
ספסל ולא על גבי כסא. [א] היה
בנין גבוה אם יש בו ארבע
אמות על ארבע אמות שהוא
שיעור הבית הרי הוא כעליה ומותר

להתפלל בו. וכן אם היה מוקף מחיצות מכל רוחותיו
אע"פ שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות מותר
להתפלל בו מפני שאין גבוה ניכר שהרי חלק רשות
לעצמו: ח האומנין שהיו עושין מלאכה בראש האילן
או בראש הנדבך או בראש הכותל והגיע זמן תפלה
יורדין למטה ומתפללין וחוזרין למלאכתן. ואם היו
בראש הזית או בראש התאנה מתפללין במקומן מפני
שטרחן מרובה. ומה הן מתפללין אם היו עושין
בסעודתן בלבד מתפללין שלש תפלות של תשעה עשר
ברכות. היו עושין בשכרן מתפללין הבינו ובין כך
ובין כך אין יורדין לפני התיבה ואין נושאים את כפיהן:
ז השוויית הקול כיצד לא יגביה קולו בתפלתו ולא
יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע
לאוזניו [א] בלחש. ולא ישמיע קולו אלא אם כן היה חולה
או שאינו יכול לכיון את לבו עד שישמיע קולו הרי זה
מותר

א טור סי' ק"ב וע"ש: ב טור א"ח סי' ז"א כמ"ג שם: ג טור א"ח סי' ז': ד טור
סי' ק"א כמ"ג עשין י"ט:

לחם משנה

האשה הנצבת עמכה בזה מכאן שאסור ליטב בד' אמות של תפלה וכתב רבינו ז"ל דהוא
בין מלפניו בין לאחוריו בין מן הצדדים וכן כתבו
התוספות:

ז לא יעמוד במקום גבוה וכו'. כבר נחבאר:
ח האומנין וכו'. מנבאר בצרייתא דברכות פ'
היה קורא (דף י"א):

ז השוויית הקול וכו'. בפרק אין עומדין (דף ל"ה) אמרו וקולה לא ישמע מכאן שאסור
להגביה קולו וכו': אלא א"כ היה חולה וכו'. ב"מ שם (ד' כ"ד ע"ב)
השמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה אמר רב הונא לא שנו אלא שיכול לכיון
ח לבו וכו':

כריעה

הנהגות מיימוניות

[א] פ"ק אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום להתפלל בו עד ואברהם מנול דכתיב וישבם
אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואפילו באותו בית הכנסת לא ישנה מקום תפלתו פעם
ביוית זו ופעם ביוית זו תוספות ע"כ: [ב] א"ר חלבו אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת
נקרא רשע וכו' פירש"י שכל פתחי בתי כנסיות שלהן היו במזרח כדנתן בתוספתא דמגילה ואחוריו
למערב והמתפלל אחורי בהכ"נ זהו שהופך אחוריו לכותל מערבי ששם הצבור מתפללין ופניו
למערב כמו הצבור ורי' פירש שהוא במזרח. בית הכנסת שהוא אחורי העם ועתה אם הופך
עצמו שלא כנגד בית הכנסת עומד כדו בר כיון שאין מתפלל לרוח שהצבור מתפללין שם ולפירוש
רש"י הא דאמר דבי מהדר אפי' לבי כנישתא לית לן בה אע"פ שאין הופך פניו לרוח שהצבור
הופכים שם כיון שהוא והם הופכים פניהם כלפי הארון ולפירוש ר"א אפי' יהפך אחוריו לבית
הכנסת אם עומד בהכ"נ כדי שיתפלל לרוח שהצבור מתפללים שם לית לן בה עיין בתוס' פרק
עושין פסין. ה"ה ובשם רב האי מצאתי דדוקא בשעומד פניו מכוונת כנגד בית הכנסת וכנגד
ארץ ישראל יתפלל ושפיר דמי. עוד מצאתי אחורי חוץ משמע אפי' לצדדין וכן נראה כמו
אחורי הגדר דסוף מכלילתא וכן אחר כתלנו ע"כ: [ג] כתב רבינו שטחא שמצא בשם רב
אחורי רבותינו:

[ד] פ"ק אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום להתפלל בו עד ואברהם מנול דכתיב וישבם
אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואפילו באותו בית הכנסת לא ישנה מקום תפלתו פעם
ביוית זו ופעם ביוית זו תוספות ע"כ: [ב] א"ר חלבו אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת
נקרא רשע וכו' פירש"י שכל פתחי בתי כנסיות שלהן היו במזרח כדנתן בתוספתא דמגילה ואחוריו
למערב והמתפלל אחורי בהכ"נ זהו שהופך אחוריו לכותל מערבי ששם הצבור מתפללין ופניו
למערב כמו הצבור ורי' פירש שהוא במזרח. בית הכנסת שהוא אחורי העם ועתה אם הופך
עצמו שלא כנגד בית הכנסת עומד כדו בר כיון שאין מתפלל לרוח שהצבור מתפללין שם ולפירוש
רש"י הא דאמר דבי מהדר אפי' לבי כנישתא לית לן בה אע"פ שאין הופך פניו לרוח שהצבור
הופכים שם כיון שהוא והם הופכים פניהם כלפי הארון ולפירוש ר"א אפי' יהפך אחוריו לבית
הכנסת אם עומד בהכ"נ כדי שיתפלל לרוח שהצבור מתפללים שם לית לן בה עיין בתוס' פרק
עושין פסין. ה"ה ובשם רב האי מצאתי דדוקא בשעומד פניו מכוונת כנגד בית הכנסת וכנגד
ארץ ישראל יתפלל ושפיר דמי. עוד מצאתי אחורי חוץ משמע אפי' לצדדין וכן נראה כמו
אחורי הגדר דסוף מכלילתא וכן אחר כתלנו ע"כ: [ג] כתב רבינו שטחא שמצא בשם רב
אחורי רבותינו:

מגדל עז

ואסור ליטב כו' עד ד"א. פרק אין עומדין (דף ל"ה) ופרק תפלת השחר (דף כ"ז): לא יעמוד
במקום גבוה כו' עד שפיר חלק רשות לעצמו. פ"ק דברכות (דף י"א): כתב הר"ם ז"ל וכלל זה אם
יכול לירד למטה וכו' ויתפלל: ואני אמר דברי ר"מ ז"ל מפורשים פ"ק דברכות ואפי' כרוכב פסקנו
כ"י וגם נהגו בכל הקהלות להתפלל ש"י ציימה ונמגדל וכן הורה ר"מ ז"ל מקו"י ב"מ ומה שכתב הר"ם ז"ל
ז"ל בזה אינו יודע מאין לו ומה מקום יש לו כי בודאי יכול הוא לירד משם אם אינו חולה וגם ר"מ ז"ל
לשון מותר כתב כעול אלא לא רלה לירד לא אסור אדם ולחייבו לא מאינו בתלמוד ובמפרשים ז"ל הליכו
לכך מוזן ומנאמינן שגדלם הדבך או בראש האילן בלבד הריכו לירד פרק היה קורא (דף ע"ז)
ובאין דוקא שאין טרחו מרובה ועל כן אין חשיבה על רמז"ל ואם ר"ל למה לא פירש כבר כתבתי כמה
פעמים כי משנה מורה חכר בקורה ולא נא נבאר בלחורב כד"ן: האומנין קורין כו' עד כפיהם. פרק
היה קורא (דף ע"ז): השוויית הקול כו' עד בלחש. פרק אין עומדין (דף ל"ה) ולא ישמיע כו'
עד מן הכריעה. פ' מי שמתו (דף כ"ד):

האי גאון וכן נמצא בתשובות הגאונים בשם רב נסרונאי גאון ה"מ כשיושב במל אבל אם עוסק בתפלה או שאר דברי שיר ושבח מותר ואין צריך להרחיק כלום וכן פסקו רבותינו:
[מ] פ"ק אבא בנימין אמר בנין להתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הכותל שנאמר ויבטח יוסב ויפירשו התוס' דמילתא קביעתא כגון דרוק ותיבה לא הוי חספס ע"כ:
[נ] וכן עיקר ודלא כיש אומרים שיש בהן אפילו לכתחילה אין לו להשמיע תפלתו לאוניו ובירושלמי גרסינן בהדיא תנאי המתפלל ולא השמיע לאוניו יצא לא נצרכה לרבי יוסי כו'.

עיינו שם בתוספות ע"כ.

י' בריעה כיצד וכו'. פרק אין עומדין (דף ל"ד). ת"ר אלו זכרות שאדם שוחה בהם באבות תחלה וסוף ביהודה תחלה וסוף. ומ"ש וכשגומר כורע וכו' נראה שלמד מן מדאמרין בפרק הוילוף לו יומא (נ"ג:) אמר ר' חייל בריה דרב הונא חזינא לחביי ורבה דפסטי ג' פסיעות בכריעה אחת משמע שצריך לכרוע בסוף התפלה: ומ"ש ומוקן שלום וכו'. ג"ז שם ומשום שכינה אמרו שנותן שלום לימין ואחר כך לשמאל ועוד יתבאר זה בסמוך: וכשהוא כורע וכו'. מימרה דרבה בר חיננא משמיה דרב (דרבה) ספ"ק דברכות (דף י"ג.) ופירש"י כשהוא כורע באבות ובהודא: בר"א בהדיוט וכו'. פרק אין עומדין (דף ל"ד.) אר"ש בן פזי אריב"ל משום בר קפרא הדיוט כמו שאמרנו כלומר בכריעה שכתבתי בסמוך. כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלה כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה. אר"י בר נחמני לדידי מיפרשא לי מיניה דריב"ל הדיוט כמו שאמרנו כ"ג תחלה כל ברכה וברכה והמלך כיון שזכר שז' אינו זוקף ופסק רבינו כר"י בר נחמני משום דאמר לדידי מיפרשא לי אלמא דק ספי בשמעתיה. ונראה שהיה בגירסת רבינו כ"ג תחלה כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה או בתחילת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה נחמני אסוף כל ברכה וברכה דאמר ר"י בר בן פזי סמוך דלאסופי עליה אלא וצטין דליכרע בתחלה כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה:

יא ולמה נותן שלום וכו'. פרק הוילוף לו (יומא נ"ג:) רבא חזייה לאביי דיהיב שלמא לימינא ברישא א"ל מי סברת לימין דידך לשמאל דידך קא חמינא דהוי ימינו של הקב"ה:

יב כל הכריעות האלו וכו'. בפרק תפלה השחר ברכות (כ"ה ב') א"ר תנחום אמר ריב"ל המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות ששדורה ר' הנינא אומר כיון

מי שהוא עושה השתחויה ואסור בעבודת כוכבים *ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא א"כ הוא יודע [מ] בעצמו שהוא צדיק כיהושע אבל משה פניו [מ] מעט ואינו כובש אותן בקרקע. ומותר לאדם להתפלל במקום זה וליפול על פניו במקום אחר: מן מנהג פשוט בכל ישראל שאין נפילת אפים בשבתות ובמועדים ולא בראש השנה ולא [מ] בראשי חודשים ובחגות ובפורים ולא במנחה של ערבי שבתות וימים טובים ולא בערבית שבכל יום. ויש יחידים שנופלים על פניהם בערבית.

שנענו בראשו שז' אינו צריך אחר רבא והוא דמלער נפשיה: יג השתחויה כיצד וכו': בריעה האמורה בכל מקום וכו' עד על פניו ארצה. ברייתא פרק אין עומדין (דף ל"ד ב'):

יד ואסור לעשות השתחויה וכו'. כנר ביארתינו בפרק שז' מהלכות עבודת כוכבים: ואין אדם חשוב וכו'. מימרה דרבי אלעזר פרק הקורא את המגילה עומד (מגילה כ"ב:) וסוף ס"ק דתענית (דף י"ד): כתב הראב"ד א"ל בירושלמי ובלבד יחיד על הצבור ואין דגריס ובלבד יחיד בצבור עכ"ל. והטעם דכשמצרעה תחנה על הצבור בצבור ואין נענה הויא ליה כיסופא. ומכיון שכתב רבינו א"ל נענה כיהושע ממילא משמע דהיינו על הצבור ובלבד. ומ"ש אכל מטה פניו וכו' הוא מדאמרין ההם (מגילה כב) א"ר חייל ברי' דר"ה חזינא לאביי ורבה דכי נפלי אלפיייהו מצלי אללוי כלומר מסין על דקיון שלא ירצו כנופלים ע"פ לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו וכן פירש"י וכן נראה מדברי הרי"ף. ואע"פ שבהל' עבודת כוכבים פ"ו כחציו דרבינו מפרש דהא דאביי ורבה מצלי אללוי היה כדי שלא ישחוו על הרצפה י"ל שהוא ז"ל סובר דכיון דמייתי בגמרא להא דאביי ורבה מצלי אללוי בחר הא דאמר ר' אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו ובחר הא דמינא השתחויה זו פשוט ידים ורגלים אינן למימר דאחרונייהו קאי וה"ק אביי ורבה כי הוו מצלי על הצבור ובלבד לא היו נופלים על פניהם לפי שאנשים חשובים היו וכדל' אלעזר אלא הוו מצלי אללוי וכו' הוה רצפה קמייהו אע"פ שלא היו מתפללין על הצבור נמי הוו מצלי אללוי כי היכי דלא ישחוו על הרצפה א"כ אף ע"ג דהא דאביי ורבה מצלי אללוי כדי שלא ישחוו על הרצפה היו עושין כן מכל מקום משמע דכל כה"ג לא הוי בכלל מה

השגת הראב"ד

(*) ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן יודע נעשום שהוא צדיק כיהושע: א"א בירושלמי ובלבד יחיד על הצבור ואין דגריס ובלבד יחיד בצבור עכ"ל:

א טור סי' ק"ג סמ"ג עשין י"ג: ב טור סי' ק"ג: ג טור סי' ק"ג: ד טור סי' ק"ג: ה טור שם:

לחם משנה

ולומר דהאי קאמר סוף ולא תחלה והאי תחלה ולא סוף: יא ולמה נותן שלום וכו'. יומא פ' הוילוף לו (דף נ"ג ע"ב): יג השתחויה כיצד וכו'. מגילה פרק הקורא את המגילה עומד ויושב (דף כ"ב ע"ב) נחבאר:

יד אבל מטה פניו וכו'. שם דאביי ורבה מצלי אללוי ושם בהלכות עבודת כוכבים ביארתי פירוש רבינו האי וכוונת רבינו ז"ל: ומותר לאדם להתפלל וכו'. הוילוף זה רבינו ז"ל ממה שאמרנו שם בגמרא דרצפה הוה קמיה דרב והקשו שם וליזיל לגבי

מנדל עוז

וכשהוא כורע וכו' עד שם. ס"ק דברכות (דף י"ג): במה דברים אמורים בהדיוט כו' עד תפלתו. פרק אין עומדין (דף ל"ד): ולמה נותן שלום כו' עד מן המלך. פרק הוילוף לו (דף נ"ג): כל הכריעות האלו כו' עד התחנונים שירצה. סוף פרק תפלה השחר (דף כ"ח): בריעה כו' עד ארצה. פרק אין עומדין (דף ל"ד) ופרק הקורא את המגילה עומד ויושב (דף כ"ב): כשהוא עושה נפילת אפים כו' עד בהלכות ע"י. פרק הקורא (סג): ואין אדם חשוב רשאי כו' עד כיהושע. פרק אין עומדין (דף ל"ד): כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי ובלבד יחיד על הצבור ואין דגריס ובלבד יחיד בצבור עכ"ל: ואני אומר אמת הוא כי זה בירושלמי אמור דברכות פרק אין עומדין (דף ל"ד) אכל רמז"ל סוף על לשון הבבלי האמור שם רבי אלעזר וידין עמו כי לשון בירושלמי כלל בו מעשה יהושע ציבור ועל הציבור היה וכן ככתבתי זה כי הוא מחבר לשון הגמרא בקצרה כד': אבל מטה הוא פניו מעט עד סוף הפרק. פרק אין עומדין (סג):

הציבור פירש רבינו יואל הלוי בן שאין הקהל נופלים בתחנונים אלא הוא ונראה אמנם רב האי פירש דמצלי אללוי שלא יהא נראה כמשתחוה למה שלפניו ע"ש בתוספות ולעיל שז' מהלכות ע"ג ע"כ: [ט] וכן מנהגנו במנחה של ערבית חנוכה ופורים וערבית ר"ח ובשחרית של ערב יום הכפורים וכן באסרו חג שחרית ומנחה וכן ימים שבין יום הכפורים לחג לפי שאין נשלמה מלאכת בנין בית שני וכן ב"ד ופי' שבאדר ראשון בשנת העיבור וכן משמע קצת בפרק קמא דמגילה וכן מראש חדש ניסן עד הפסח לפי שאין הקריבו הנשיאים חנוכה המזבח ועשאם ימים אחד ביום הקריבו כדאיתא בפרק בתרא דמסכת סופרים יש מקומות שנהגו שלא לומר תחינה גמלא לאחר הפסח עד שיעבור כל חדר ניסן וכן איתא התם במסכת סופרים אמנם במגילת תענית לא משמע אלא עד סוף מועדא וע"ש ובכנחות פרק רבי ישמעאל וכן נהגו שלא לומר תחינה ימים שלפני שבועות וכן הנחגי רבי יהודה הלוי על שם היו נכונים לשלש ימים וכן נמצא בתשובת רבינו שסחה שברוקא אכן יש מקומות שנהגו שלא לומר תחינה מראש חדש סיון עד העצרת. וכן מנהג בכל מלכותנו שאין נפילת אפים בתפלה יוצר שבוים המילה וכן ביום הנישואין בכניסם שהתחן מתפלל שם. וכל תפלת מנחה שאין בה נפילת אפים כנגדו בשבת אין אומרים צדקתך אם אירע ביום ההוא:

י' בריעה כיצד וכו'. שם פ' אין עומדין (דף ל"ד). ת"ר אלו זכרות שאדם שוחה בהם באבות תחלה וסוף וכו' אמר רבי יוחנן בר נחמני לדידי מיפרשא לי מיניה דריב"ל הדיוט כמו שאמרנו כהן גדול תחלה כל ברכה וברכה והמלך כיון שזכר שז' אינו זוקף ופסק רבינו כר"י בר נחמני משום דאמר לדידי מיפרשא לי אלמא דק ספי בשמעתיה. ונראה שהיה בגירסת רבינו כ"ג תחלה כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה או בתחילת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה נחמני אסוף כל ברכה וברכה דאמר ר"י בר בן פזי סמוך דלאסופי עליה אלא וצטין דליכרע בתחלה כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה:

הנהגות מיימוניות

[ס] וברגל שמאל יפסיע תחילה לאחוריו דאמרין בסדרש שוחר טוב בפסוק כל עצמותי תאמרנה אמר דוד וכו' עד רגל שמאל קודם לשלש פסיעות אחר התפלה: [ט] פרי' הא דאמרין באין עומדין אם בא לשחות בסוף כל ברכה מלמדים אותו שלא לשחות היינו דוקא בסוף הברכה אבל באמצע הברכה מותר לשחות כדמשמע מרבי עקיבא שעשה כריעות והשתחויות הרבה כדאיתא התם לכך נהגו העם ברה"י ויום הכפורים כשאומרים זכרנו ובבן תן פחדך ששווין וכשנגיעים לסוף הברכה וזקפים ע"כ. וכן באביה כתב אך ביומי דרחמי נהגו דרוב התפלה כנפיה כגון תעניות וימים הנוראים עכ"ל: [פ] רב ששת כי כרע כרע בחיורה פירש בערוך בשם רב האי גאון זצ"ל חיורא הוא אחד ממיני קוצים שמצוי בבבל וקורין אותו איתור וכריעה זו לא שיכרע באמצע מתניו וראשו זקוף ועומד בברייתו אפילו בשחיתו מחציתו אלא צריך שיכרע ראשו כדי שיהא כאגמון ראשו כפוף ואשר אמר עד שיתפקקו כל חוליות ששדורה גם על העקר הוה הוא שיכרע ויהיה צוארו מעוקם שיתפקקו החוליות ע"כ: [צ] ורבי חנינא אומר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך ואמר רבא (הונא) והוא דמלער נפשיה ומיתתו על ערע דכרע פרי' גאון זקן או חולה ע"כ: [ק] בירושלמי פ"ה דתענית מסיים בה ובלבד יחיד על הציבור פירש רבינו יואל הלוי בן שאין הקהל נופלים בתחנונים אלא הוא ונראה אמנם רב האי פירש דמצלי אללוי וכן פרי' אמנם רב האי פירש דמצלי אללוי שלא יהא נראה כמשתחוה למה שלפניו ע"ש בתוספות ולעיל שז' מהלכות ע"ג ע"כ: [ט] וכן מנהגנו במנחה של ערבית חנוכה ופורים וערבית ר"ח ובשחרית של ערב יום הכפורים וכן באסרו חג שחרית ומנחה וכן ימים שבין יום הכפורים לחג לפי שאין נשלמה מלאכת בנין בית שני וכן ב"ד ופי' שבאדר ראשון בשנת העיבור וכן משמע קצת בפרק קמא דמגילה וכן מראש חדש ניסן עד הפסח לפי שאין הקריבו הנשיאים חנוכה המזבח ועשאם ימים אחד ביום הקריבו כדאיתא בפרק בתרא דמסכת סופרים יש מקומות שנהגו שלא לומר תחינה גמלא לאחר הפסח עד שיעבור כל חדר ניסן וכן איתא התם במסכת סופרים אמנם במגילת תענית לא משמע אלא עד סוף מועדא וע"ש ובכנחות פרק רבי ישמעאל וכן נהגו שלא לומר תחינה ימים שלפני שבועות וכן הנחגי רבי יהודה הלוי על שם היו נכונים לשלש ימים וכן נמצא בתשובת רבינו שסחה שברוקא אכן יש מקומות שנהגו שלא לומר תחינה מראש חדש סיון עד העצרת. וכן מנהג בכל מלכותנו שאין נפילת אפים בתפלה יוצר שבוים המילה וכן ביום הנישואין בכניסם שהתחן מתפלל שם. וכל תפלת מנחה שאין בה נפילת אפים כנגדו בשבת אין אומרים צדקתך אם אירע ביום ההוא:

